

Boekbesprekingen

I.S.J. Houben, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel X. Onbenoemde overeenkomsten*, Deventer: Kluwer 2015, xxxiii + 307 p.

Onbenoemde overeenkomsten worden in de Asser-serie natuurlijk in generieke zin behandeld in de delen uit onderdeel 6 Verbintenissenrecht, maar er is nu ook een boek in onderdeel 7 (Bijzondere overeenkomsten) dat een aantal van deze onbenoemde overeenkomsten nader analyseert. Daarmee is het boek voor bestudering van het consumentenrecht van bijzonder belang. Na een algemeen hoofdstuk worden achtereenvolgens de leaseovereenkomst, factoring, distributie, franchising, energielevering en -transport en telecommunicatieovereenkomsten behandeld. Het algemene perspectief van de auteur is daarbij 'BW-centrisch'. Want 'onbenoemd' wil zeggen dat de betreffende contracten niet specifiek in het BW zijn geregeld, maar daarmee is zeker niet gezegd dat er geen regeling is. Integendeel, bij gereguleerde markten voor eindgebruik is er juist heel veel (dwingend!) geregeld buiten het BW. Naast telecom- en nutsvoorzieningen moet men hier uiteraard denken aan financieel gedragstoezicht. Juist voor die markten is het BW vanuit het perspectief van beleidsmakers soms meer 'behag' dan de essentie. Daarom zou bij een volgende editie van het boek ook een inleiding over de doeleinden van m.n. dwingendrechtelijk contractenrecht in gereguleerde markten nuttig kunnen zijn.

Bepaald welkom is het eerste hoofdstuk, dat onder meer de problematiek van samenloop behandelt. Dat leerstuk is bijv. relevant om voorrang te bepalen als een overeenkomst zowel elementen vertoont die vallen onder een dwingendrechtelijke regeling ten behoeve van consumenten als elementen die tot kwalificatie van een aanvullend rechtelijk geregelde overeenkomst.

J.M. van Poelgeest, *Kredietverstrekking aan consumenten*, Deventer: Kluwer 2015 (2e druk), xiv + 414 p.

Dit is de tweede druk van een uitgebreid handboek ter zake van consumentenkrediet. Het boek vangt aan met het verkennen van het begrip 'krediet'. Daarna volgt een hoofdstuk 'aanbieders'. Het is een groot hoofdstuk dat van alles bestrijkt: van kredietgevers, markttoetreding, vergunningsverplichtingen, zorgplichten, de algemeen civielrechtelijke aspecten van geldlening, tot en met de (restanten van) de Wck. Het hoofdstuk vormt het leeuwendeel van het boek. Het derde hoofdstuk betreft kredietbemiddeling en -advisering, en in het vierde hoofdstuk komt publiekrechtelijke sanctie aan de orde. Het boek is verzorgd met bijlagen zoals wettelijke formulieren. Het boek is breed van opzet en omvat allerlei aspecten; de opzet is overigens niet altijd even logisch, zodat het soms even zoeken is wat waar wordt behandeld. Heel storend vond ik dat niet, en er staat tegenover dat het prettig is om naast de monografie van Biemans (*Consu-*

mentenkrediet (Monografieën BW, deel B67)), een zo recent boek over deze materie in handen te hebben.

C.J.M. Klaassen e.a., *Verzekering en ADR*, Deventer: Kluwer 2014, xv + 480 p.

Dit is een geslaagd informatief boek over de verschijningsvormen van alternatieve geschilbeslechting in het verzekeringswezen. Het bevat een flink aantal hoofdstukken die vooral voor commerciële verzekeringsproducten relevant zijn, maar er is ook een aantal hoofdstukken die specifiek over consumentenverzekering gaan. Zo schrijft Gonçaves Ribeiro Sousa Pereira over de rol van de Ombudsman Financiële Dienstverlening, Van Tiggelevan der Velde over de verschillen in toepassing van materieel verzekeringsrecht tussen Kifid en de burgerlijke rechter, Hellegers over de Commissie van Beroep Kifid, Van Dijk en Schijns over de toepassing van bewijsrecht bij bindend adviesprocedures, Hondius over de ADR-Richtlijn, en Franken over de positie van verzekeraars bij WCAM-schikkingen. Klaassen leidt het boek kort in en uitgebreid uit. Een van de impliciete snijpunten in verschillende bijdragen is de reikwijdte van het fundamentele recht om niet van de rechter afgehouden te kunnen worden in civiele zaken en hoe zich dat bijvoorbeeld verhoudt tot de 'eigen koers' die in ADR-procedures zoals die van het Kifid gevaren wordt. Vergelijk over die vraagstukken uiteraard het *TvC* themanummer 2015, afl. 5 'De geschillencommissies en de ADR-richtlijn'.

Daniel Damler, *Das gesetzlich privilegierter Muster im Privatrecht*, Tübingen: Mohr Siebeck 2015, xi + 186 p.

Dit boekje gaat over wettelijke standaardformulieren in het privaatrecht. Voor consumentenrecht is een goed voorbeeld het modelformulier voor ontbinding, opgenomen in bijlage I, deel B, van de Richtlijn 2011/83/EU (consumentenrechten), waar art. 6:230o BW naar verwijst. De auteur behandelt van dit soort formulieren wat het wettelijk doel ervan is (zoals kostenbesparing, rechtszekerheid, eenvoud) en hoe men dergelijke formulieren moet uitleggen. Dat laatste is een bijzondere vorm van uitleg die het midden houdt tussen uitleg van wetsbepaling en rechtshandeling. Ook behandelt Damler de rechtsgevolgen van onjuist gebruik van modelformulieren (zoals niet-woordelijk gebruik of gebruik op het verkeerde moment) en de aansprakelijkheid van notaris en advocaat voor onzorgvuldige advisering inzake het gebruik.

Leander D. Loacker, *Informed Insurance Choice? The Insurer's Pre-Contractual Information Duties in General Consumer Insurance*, Cheltenham: Edward Elgar 2015, xix + 335 p.

Dit boek gaat over de verplichting van de verzekeraar om voorafgaand aan de contractsluiting de aspirant-verzekeringnemer adequaat te informeren over de aard van

het aangeboden product en de geschiktheid ervan voor de consument-verzekeringnemer. Allereerst behandelt de auteur de rechtseconomische grondslag voor die precontractuele verplichtingen in de markt voor verzekeringsproducten voor consumenten, waarna de inpassing van die verplichtingen volgt in het Engelse verzekeringsrecht, het Duitse verzekeringsrecht en de Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). De auteur bepleit voorzichtig dat op termijn de execution-only-verkoop van verzekeringsproducten vervangen zal worden door een inherente verplichting van verzekeraars om zich te verdiepen in de passendheid van het aanbod voor de behoeften van de verzekeringnemer. Hoe men daar ook over denkt, duidelijk is wel dat het boek een gecombineerde analyse van Duits en Engels verzekeringsrecht (en toezichtregels) weet te presenteren, en dat komt niet vaak voor.

X.E. Kramer & H.L.E. Verhagen, Mr. C. Assers
Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 10. Internationaal Privaatrecht. Deel III. Internationaal Vermogensrecht, Deventer: Kluwer 2015, lxxxv + 825 p.

In dit kloekke derde deel van onderdeel 10 van de Asser-serie staat het vermogensrechtelijke Nederlandse conflictenrecht centraal. In ruim 800 pagina's worden de verwijzingsrechtelijke regels inzake rechtspersonenrecht, volmacht, goederenrecht en verbintenissenrecht op een rij gezet. Er wordt op bepaalde punten ook veel verwezen naar materieel recht en beginselen, en er is oog voor buitenlandse ontwikkelingen en literatuur. Er is uiteraard ook veel ruimte voor het verwijzingsrecht inzake overeenkomsten (o.a. Rome I-Verordening) en delictuele aansprakelijkheid (o.a. Rome II), en dat is voor internationaal consumentenrecht uiteraard van belang. Daarnaast wordt in ruim 25 pagina's de specifieke materie van 'consumentenovereenkomsten' in Rome I besproken. In het delictuele deel vindt men bijv. prospectusaansprakelijkheid besproken, en dat is ook van belang voor consumentenrecht. Het boek is kortom een goede eerste ingang voor de bestudering van het ipr inzake consumentenrecht.

Jens Kleinschmidt, *Delegation von Privat-autonomie auf Dritte* (habilitationschr. Hamburg 2012), Tübingen: Mohr Siebeck 2014, xl + 907 p.

Dit boek gaat over de delegatie van 'private autonomie' aan derden. Juist bij consumenten speelt de vraag of het toegestaan zou moeten zijn dat een individu de bevoegdheid om te beslissen, te binden en te beschikken zonder enige beperking aan een ander zou moeten kunnen overdragen. Die vraag wordt in dit boek overigens niet in brede zin beantwoord. Het gaat bijvoorbeeld niet om overdracht aan de wederpartij (bijv. een blanco toewijzing van beslissingsmacht aan de ondernemer via algemene voorwaarden), maar aan een derde. Het startpunt lijkt te zijn de figuur waarbij een derde de bevoegdheid heeft om de inhoud van een verbintenis van een ander te bepalen (*Schiedsgutachten*; § 317 BGB). Men kan hierbij voor ons recht denken aan de vaststellingsovereenkomst

waarbij een derde de vaststelling verzorgt (art. 7:900 lid 2 BW), onder meer relevant voor taxatie, prijsvaststelling en bindend advies. Kleinschmidt behandelt aan de hand van Duits recht en de vergelijking met bijv. Frans, Engels en Romeins recht de toelaatbaarheid van dergelijke overdracht van private autonomie, de spanning die deze overdracht oplevert in geval van hoogstpersoonlijke rechten en de wijze waarop de uitoefening van de bevoegdheid door de delegataris getoetst kan worden (bijv. via toetsing van algemene voorwaarden en via eisen van onpartijdigheid en deskundigheid). Ook komen procesrechtelijke aspecten en de verhouding met arbitrage aan de orde. Interessant vond ik in het bijzonder de spanning met het 'Bestimmtheitsgebot', vergelijkbaar met ons bepaalbaarheidsgebot (art. 6:227 BW). Hoewel er in het Duitse discours duidelijk meer gedebatteerd is over de spanning tussen autonomie en onbepaalde overdracht van bevoegdheden, is mijn indruk niet dat het Duitse recht bepaald strenger is dan het onze.

Federico Parise Kuhnle, *Effektiver Rechtsschutz im grenzüberschreitenden Handel durch private Schiedsgerichte – Eine theoretisch-empirische Untersuchung über Verfahrenseffektivität und Zugänglichkeit schiedsrechtlichen Rechtsschutzes am Beispiel kleiner und mittlerer Unternehmen* (diss. Bremen), Baden-Baden: Nomos 2015, 389 p.

Deze studie gaat over effectieve rechtsbescherming van kleine ondernemers bij (grensoverschrijdende) arbitrage, in het licht van het recht op toegang tot het recht. Wat te denken bijvoorbeeld van een geval waarin de leverancier van een verwarmingsinstallatie en opdrachtgever overeenkomen dat in geval van conflict een arbitrale procedure gevolgd moet worden, waarna bij conflict blijkt dat een van beide partijen niet in staat is om de kosten van arbitrage op te brengen en het daarom erbij laat zitten. Heeft hij dan alsnog een fundamenteel recht op (gesubsidieerde) toegang tot de rechter, of blijft hij gebonden aan de arbitrale beslechtingwijze? In BGH 14 september 2000, BGHZ 145/116 werd toegestaan dat de rechter de zaak alsnog mocht behandelen. Zo komt men al snel op een spanning tussen autonomie, pacta sunt servanda, rechtszekerheid en billijkheid in het concrete geval. In dat licht bespreekt de auteur in rechtsvergelijkend perspectief de verschillende oplossingen voor dit probleem. Hij analyseert de kosten van arbitrage (bijv. via ICC) in vergelijking met de kosten van toegang tot de Duitse rechter. Zo op het oog lijken mij de berekeningen transparant en correct opgesteld; er worden griffierechten van de rechterlijke macht vergeleken met de kosten van arbiters (e.e.a. uitgedrukt in een vast aantal uren maal uurtarief) en secretariaatskosten. Steeds komen arbitrages als duurder uit de bus, waarbij met name bij vorderingen met een relatief lage waarde de verschillen het grootst zijn. In vergelijking tot *fast track* en *expedited arbitration* (waar deze bestaat) vallen griffiekosten voor de Duitse rechter echter juist hoger uit. De auteur rapporteert vervolgens kwalitatief onderzoek; interviews met o.a. arbiters bevestigt zijn vermoeden dat arbitrage voor kleine geldsommen en dus relatief duur is voor mkb'ers (laat staan voor consumenten).

H. Kötz, *Europäisches Vertragsrecht*, Tübingen: Mohr Siebeck 2015, xiv + 535 p.

De eerste druk van dit studieboek verscheen in 1996. De tweede druk is dus, gezien de stormachtige ontwikkeling van het Europees privaatrecht sindsdien, een flink herziene druk. De eerste druk werd vertaald in o.m. het Engels (Tony Weir, 1997) en het is te hopen dat dit ook met deze druk gebeurt. Het boek geeft een erudiet overzicht voor studiedoelenden van de hoofdlijnen van het contractenrecht in Europa. De hoofdthema's van het boek zijn de totstandkoming, uitleg, inhoudstoetsing, niet-nakoming en de betrokkenheid van derden bij de overeenkomst. Daarbij zijn vergelijking van Duits, Frans en Engels recht leidend, naast aandacht voor Europese regelgeving op het vlak van contractenrecht (m.n. in consumentenzaken).

Bernard Hubeau & Ashley Terlouw (red.), *Legal Aid in the Low Countries*, Oxford: Intersentia 2015, xvii + 374 p.

Dit is een belangrijk boek, omdat het veel perspectieven op toegang tot het recht bijeenbrengt, zowel wat betreft de toegang van kleine ondernemers als van kort gezegd consumenten. De titel van het boek is wat dat betreft misleidend, omdat het over zoveel meer gaat dan (gesubsidieerde) rechtsbijstand. Het boek is ook belangrijk omdat het in de Engelse taal veel waardevol onderzoek over de Nederlandse en Belgische stand van zaken op dit terrein bij elkaar brengt. Na een overzicht van de stand van zaken rondom rechtsbijstand volgen hoofdstukken over financiering en gebruik van rechtsbijstand in de beide landen en over het bekende onderscheid tussen de repeat player en one-shotter. In het derde deel van het boek komen specifieke terreinen aan de orde, zoals immigratierecht, woonrecht, jeugdzaken en gelijkebehandelingszaken. Het vierde deel betreft de kwaliteit van gefinancierde rechtsbijstand, ethische aspecten en belangenconflicten, terwijl in het laatste deel een aantal alternatieven voor rechtsbijstand wordt onderzocht. Ik kan vanwege de ruimte hier onmogelijk alle bijdragen bespreken; daarom raad ik de geïnteresseerde lezer aan om het boek zelf ter hand te nemen. Wel noem ik de twee bijdragen die mijn aandacht in het bijzonder trokken.

Allereerst betreft het de bijdrage van Winter, Couwenberg en Hertogh. Onder de titel 'Access to Legal Services for Small and Medium-Sized Businesses' rapporteren zij een survey-onderzoek naar de ervaringen van mkb-ondernemers met toegang tot rechtsbijstand door advocaten. De respondenten geven aan dat advocaten duur zijn, minder toewijding vertonen dan zij zouden willen zien en dat de belangenbehartiging niet altijd strookt met wat de respondenten voor ogen staat. De auteurs verklaren deze uitlatingen met verwijzing naar het onderscheid tussen de mkb'er als 'one-shotter' en grotere ondernemingen als 'repeat player' waar het gaat om het afnemen van juridische diensten. De tweede bijdrage die ik hier wil noemen, is die van Niemeijer die onder de titel 'Galanter Revisited: Do the "Haves" (Still) Come out Ahead?' onderzoekt of de hypothese van Galanter – namelijk dat partij-eigenschappen (groot, klein, veelvuldig of juist slechts één keer in een procedure betrokken) voorspellend

zijn voor het procedeesucces – nog steeds juist is. Hij concludeert voor Nederland dat het model van Galanter juist te simpel is en dat met meer factoren rekening gehouden zou moeten worden.

Prof. mr. W.H. van Boom